

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta
Ústav bohemistiky a knihovnictví

**DIALEKTOLOGIE
A GEOLINGVISTIKA
V SOUČASNÉ STŘEDNÍ EVROPĚ
III.**

Uspořádal

doc. PhDr. Zbyněk Holub, Ph.D.

Recenzenti

doc. Mgr. Jiří Korostenski, CSc.
PhDr. Ondřej Šefčík, Ph.D.

ISBN 978-80-7510-279-9

Monografie neprošla centrální jazykovou úpravou. Posudky recenzentů byly dlouhodobě autorům k dispozici. Redakce proto neodpovídá za jazykovou ani obsahovou stránku jednotlivých kapitol. Za zpracování kapitol odpovídají výhradně příslušní autoři.

Монографія не пройшла центральної лінгвістическої корекції. Відгуки рецензентів були доступні авторам в довгий час. Тому редакційна колегія не несе відповідальності за мову або зміст окремих глав. За обробку глав відповідають тільки відповідні автори.

The monograph did not pass through the central linguistic correction. Reviewers' reviews have been available to the authors in the long term to make corrections. Therefore, the editorial staff is not responsible for the language or content of individual chapters. The authors are responsible for processing of the chapters.

OBSAH

Úvodem	7
I. DIALEKTOLOGIE A METODOLOGIE, MEZIOBOROVÉ VZTAHY	9
Лингвокультурологическая модель лексикографического представления русской диалектной фразеологии Татьяна Александровна ГРИДИНА Надежда Ильинична КОНОВАЛОВА	11
Диалектная лексикология как сегмент лингвоантропологии Светлана Михайловна БЕЛЯКОВА	21
Культура повседневности как сфера функционирования православной лексики в диалектном дискурсе (на материале «словаря вологодских говоров») Юлия Николаевна ДРАЧЕВА Елена Алексеевна КИРИЛОВА	27
Языковая личность жителя русского севера и её отражение в записях диалектной речи Светлана Алексеевна ГАНИЧЕВА Людмила Юрьевна ЗОРИНА Нина Николаевна ЗУБОВА Елена Николаевна ИЛЬИНА	39
II. SPECIFICKÉ OTÁZKY DIALEKTOLOGIE A GEOLINGVISTIKY (POHLED SYNCHRONNÍ I DIACHRONNÍ)	53
Turkické číslovky v zrcadle turkické dialektologie Václav BLAŽEK	55
Datívna koncovka <i>-ovi</i> v slovenských nárečiach Siniša HABIJANEC	75
Palatalizácia v nárečiach na horných Kysuciach Anna RAMŠÁKOVÁ	81

III. SOUČASNÝ DIALEKTOLOGICKÝ VÝZKUM	95
<i>Варнаки, неслухи и прочие проказники: наименования, характеризующие детей, в говорах Среднего Приобья</i> Мария Михайловна УТРЮМОВА	97
Создание электронного тезауруса диалектоносителя: проблемы и решения Светлана Сергеевна ЗЕМИЧЕВА	109
К současnému stavu jiholemkovského nářečí obce Chmel'ová Michal VAŠÍČEK	123
Lexikografický výzkum v obci Kravaře ve Slezsku a v okolí Lukáš HRMEL	139
К некоторым преймкам в ремесленной терминологии на Prostějovsku Sabina KONEČNÁ	149
Český jazykový atlas a jména osob Zuzana HLUBINKOVÁ	155
IV. NÁŘEČNÍ SPECIFIKA V ŘEČI MLUVENÉ I PSANÉ (teritoriální dialekt v próze a kulturní dědictví lidové dialektologie)	159
Территориальный диалект в британской художественной прозе и современные подходы к его изучению Ольга Владимировна ГЛЕБОВА	161
Literární dialekt nebo mikrojazyk? Vladislav KNOLL	177
Regionálne dialekty a ľudová dialektológia Gabriela MÚCSKOVÁ	191
Závěrem	213
Final Summary	218
Souhrn literatury a pramenů	225
Seznam zkratk a značek	251
Seznam autorů a editorů / List of Authors and Editors	254
Rejstříky	258

ÚVODEM

Vážení čtenáři, vážené kolegyně, vážení kolegové,

kolektivní monografie, kterou právě otvíráte, soustřeďuje odborné práce těch lingvistů, kteří se považují za součásti lingvistické obce „dialektologické“.

Specifikum dialektového projevu (psaného i mluveného) spočívá nejen v jeho aktuální příznakovosti, ale zejména v jeho přetrvávající účinnosti. Přirozenou potřebou každého mluvčího je uplatnit se prostřednictvím řeči. Jsou-li jazykové jevy s kořeny v hluboké minulosti stále živou – tolerovanou (anebo naopak vyžadovanou) vlastností komunikace, je nutné takové řečové chování zkoumat – (znovu) objevovat dialektové jevy nejen z hlediska lingvistického, ale zejména z hlediska komunikačního, tedy sledovat, jak jazykové prvky dialektu spoluvytvářejí účinný řečový projev – zde a nyní.

V této souvislosti vyvstává několik otázek:

Do jaké míry je v užití dialektismů obsažena pragmalingvistická (psycholingvistická) motivace? Jak se dříve zachycené a popsané jevy chovají v nových sociokulturních podmínkách? Jak se vnější kontextové vlivy odrazily na hláskové, tvaroslovné, slovtvorné i syntaktické stránce projevu mluvčích, kteří dialekt používají? Proč a za jakých podmínek se dialekt stává součástí nově vznikajících uměleckých textů? Jak využít současné možnosti zachycení a zpracování textu s dialektovými prvky?

Naznačené otázkové okruhy jsou řešeny v textech, které tvoří 4 tematické oddíly a 16 dílčích kapitol monografie.

K odpovědi nelze dospět ve všech okruzích, jednotlivé oddíly předkládané monografie jsou jen konturami širokého badatelského pole. Přesvědčují mj. o tom, že ve vývoji dialektů v aktuální řeči nelze směřovat k závěrům, jejichž hlavním jmenovatelem je nivelizace dialektových jevů.

Historické základy dialektů, jazykové zákonitosti na straně jedné a univerzálnost komunikačního chování jedince na straně druhé nutí badatele k novým závěrům, které přesahují kontext původního badatelského záměru.

Eva Höflerová

Dear readers, dear colleagues,

the collective monograph that you are currently opening focuses on the professional work of those linguists who consider themselves to be part of the “dialectological” linguistic community.

The particularity of dialectological expression (both written and spoken) lies not only in its current flaw, but also in its continuing effectiveness. The natural need of each speaker is to express themselves through speech. If language phenomena with roots in the deep past are still living – tolerated (or required, on the contrary) property of communication, it is necessary to examine such speech behaviour – to (re) discover dialectological phenomena not only from a linguistic point of view, but also from a communicative point of view; to observe how linguistic elements of the dialect create together an effective utterance – here and now.

In this context the following questions arise:

To what extent is pragmalinguistic (psycholinguistic) motivation included in the use of dialectism? How did the previously recorded and described phenomena behave in new socio-cultural conditions? How did the external contextual influences reflect the spelling, morphology, word-formation and syntax of the speakers who use the dialect? Why and on what conditions does the dialect become part of newly released fiction? Is there any way how to use current possibilities of recording and processing text with dialectological elements?

The outlined question topics are dealt with in texts consisting of 4 thematic sections and 16 sub-chapters of the monograph.

The answers cannot be found in all the topics, every single part of the presented monograph is just the outline of the wide research scope. They assure among other things that in the development of dialects in the current speech there is not possible to come to the conclusions whose main denominator is the levelling of dialectological phenomena.

The historical foundations of dialects, language patterns on one hand, and the versatility of the individual's communication behaviour on the other hand, make the researchers to come to new conclusions that go beyond the context of the original research intent.

Eva Höflerová

(Překlad: Mgr. Richard Říha)

I. DIALEKTOLOGIE A METODOLOGIE, MEZIOBOROVÉ VZTAHY

PALATALIZÁCIA V NÁREČIACH NA HORNÝCH KYSUCIACH

Anna RAMŠÁKOVÁ
(JÚLŠ SAV, Bratislava, SR)

Aktuálnosť nárečového výskumu je daná už len samotnou jedinečnosťou a neopakovateľnosťou osobných stretnutí s nositeľmi miestnych nárečí. Jazykovedným výskumom možno odkrývať a utvárať komplexnejší pohľad nielen na miestne nárečia, ale i na samotnú históriu oblasti, regiónu, v ktorých sa používajú.

Územná okrajovosť kysuckej nárečovej oblasti, rozkladajúcej sa na pomedzí troch štátnych útvarov, predstavuje oblasť intenzívnych jazykových kontaktov príbuzných slovanských jazykov/narečí. O tejto skutočnosti svedčí samotná história regiónu už od čias vzniku prvých osád, jeho valašského i kopaničiarskeho spôsobu osídľovania, stretu rozličných kolonizačných prúdov. Početné toponymá vyskytujúce sa v oblasti svedčia o mnohotvárnom, v prevažnej miere niekdajšom spôsobe života pôvodných obyvateľov. Interpretácia miestnych toponým poukazuje na charakter a ráz prostredia a samotného regiónu. Poskytuje možnosť odkrývať a identifikovať nielen historické súvislosti, pôvod obyvateľstva, ale tiež ťažkosti a peripetie osídľovania tejto prihraničnej oblasti (Macúrek 1969, Beňko 1985). Periférnosť územia sa prejavila na celkovej jazykovej pestrosti regiónu, posilňovala istý stupeň petrifikácie pôvodného stavu nárečí, v ktorých sa zachovali viaceré archaizmy odrážajúce starší vývinový stav.

Prirodené vývinové tendencie nárečovou oblasť kysuckého regiónu diferencujú do troch nárečových oblastí (pozri obrázok) – oblasť dolnokysuckých, hornokysuckých pomedzných a kysuckých goralských nárečí (porovnaj *Atlas slovenského jazyka* (ďalej *ASJ*) I, *mapová časť* 1968; *Krajčovič* 1988; *Dudášová-Kriššáková* 1993; *Štolc* 1994; *Ramšáková* 2015:231-232). Areál hornokysuckých pomedzných a kysuckých goralských nárečí¹ (ktoré, ako sa zdá, sú oveľa archaickejšie než ostatné skupiny goralských nárečí na území Slovenska; porovnaj *Dudášová-Kriššáková* 1993:79, 96) je bezprostredne v kontakte so sliezskymi nárečiami na území Čiech (východnou ostravskou podskupinou) a Poľska a s nárečiami poľsko-českého zmiešaného pruhu (v okresoch Karviná a Frýdek-Místek). Navyše skupina hornokysuckých pomedzných dialektov je v susedstve so severnou valašskou podskupinou východomoravských nárečí

¹ Výskumu goralských nárečí ako celku v kontexte poľských, lašských a slovenských nárečí sa venuje J. Dudášová-Kriššáková (1993, 2001, 2008, 2016). Všeobecnú charakteristiku kysuckej goralskej nárečovej oblasti v kontexte ostatných goralských dialektov na území Slovenska pozri *Dudášová-Kriššáková* 2001:24-26.

(okres Vsetín) a kysucké goralské dialekty s malopoľskými živieckymi nárečiami. Z vnútrozemia rozmanitosť jazykových kontaktov uzatvárajú kontakty so slovenskými nárečiami – dolnokysuckými (okres Kysucké Nové Mesto a obec Zákopčie z okresu Čadca) a hornotrenčianskymi nárečiami (okres Bytča; pozri *ASJ I, prvá časť 1968; Krajčovič 1988; Štolc 1994*).

Spoluhláskové systémy susediacich kontaktujúcich sa (najmä v čase osídľovania horných Kysúc) skupín dialektov českej a poľskej proveniencie, disponujúce konsonantickou mäkkostnou koreláciou² (*Bělič 1968:53-58, 63-66, 68-77; 1972:271-276, 285-291, 300-317; Lamprecht 1976:283-288, 311-315, 323-328; Dejna 1993:86, 254-266 a 1994:33-42 + mapy opisovaných hláskoslovných zmien v obidvoch citovaných prácach; ČJA Dodatky 2011:389-391, 383-386*), do značnej miery podporili zachovávanie, funkčné využitie a v konečnom dôsledku udržanie pomerne bohatej párovej mäkkosti spoluhláskových foném³ vo zvukovom systéme nárečí hornokysuckého areálu (skupín hornokysuckých pomedzných a kysuckých goralských dialektov) až dodnes.

Nárečový materiál (zachytáva prirodzenú podobu dialektu – nárečovú normu so systémovým výskytom zmien ako aj ich variantnosti v jednotlivých rovinách),^{4,5} pokrývajúci súvislejší areál, je spoľahlivým, i keď nie vyčerpávacím východiskom na jazykovedné analýzy potvrdzujúce nasledujúcu situáciu mäkkostnej konsonantickej korelácie typickej pre konsonantický systém nárečí na horných Kysuciach.

V celej hornokysuckej nárečovej oblasti (okrem Makova, Horného Kelčova a Turkova v Turzovke; uvádzaná skratka Trz označuje turzovskú časť Hlinené) procesu depalatalizácie nepodľahli alveopalatály *ň* a *l'*, zachovali sa protiklady *n – ň, l – l'*,⁶ napr. v *umaščených gacach* Trz, *nohi šetke pozbijane* Mil, v *hlave poskladane* Trz, z *ymňoki mjol posadzona* Oš, *novom chalupke Č, nošili sebe poľynka* Oleš, *hibaj gnoj voz 'ic'*

² Formovaniu mäkkostných korelácií v staropoľskej a v staročeskej oblasti a v starej slovenčine sa podrobne venuje R. Krajčovič (*1974:213-217*; tiež pozri *Lamprecht 1987:156-157*).

³ Konsonantickej mäkkostnej korelácií ako výraznému archaizmu v slovenských nárečiach a dominante nárečovej štruktúry sa v monografickom spracovaní venuje V. Kováčová (*2015:26-57*; tiež pozri *Kováčová 2010:77-86*).

⁴ Nárečový materiál získaný terénnym výskumom v rokoch 2000 – 2012 pozostáva zo zvukových nahrávok a súvislých prehovorov najstarších používateľov kysuckých dialektov (autochtónov, ktorí spôsobom svojho života sú spätí s vidieckou hospodárskou a kultúrnou situáciou, na dlhší čas neopustili bydlisko a obyčajne získali iba základné školské vzdelanie) – najčastejšie ide o formu monologického spomienkového, neraz usmerňovaného rozprávania, či vzájomného dialógu –, zápisov počas výskumov a dotazníkov.

⁵ Pri prvom stretnutí s nositeľmi miestneho dialektu ich oslovujeme v goralčine.

⁶ Obdobnú situáciu zachytili A. Kellner (*1946-48:135*; autor je dôsledný v detailoch, nezovšeobecňuje, pri každom doklade uvádza aj názov lokality) a E. Gašinec (autor získal a zbieral nárečový materiál pre potreby *ASJ (1968-1984)* v júli 1949, pričom uvádza mená a vek informátorov; pozri archívny materiál deponovaný v dialektologickom oddelení Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied (ďalej DO JÚLEŠ SAV) v Bratislave a tiež porovnaj *ASJ I, mapová časť:225, 227, 241-242*).

Oš, *bodej će posluchnu?! Klč, v ješeňi nom pokupila do školy topanki* Hor, *pamyncem jako pedročni kluk* Čač, *mlady pan Ra, tyn ocedz im dobre kuščunki dol* Oleš, *oňi pečom polesniki* Vys, *otkidalak šnyk spřet chalupy* Sk, *už ňerobim na roľi* Ra, *obyčej- ňe še zarezol baran* Oleš, *ňebylo oblěcyňa, obuča* Mil, *žymňoki každy džyň* Svr, *aj pri mlaceňu dogromadi* Hor, *baz kuska haňby* Trz, *džyřca byli uš še haňbili* Oleš, *hlucho jako peň* Vys, *přisel jeg ze skoly* Sk, *mjalag bjole šaty* Svr, *šadlo še haň na pladz na lafke* Čač, *malo to bydž inac* Trz, *tak sem nošil pļocane gace* Vys, *vypražili to a potam to zaľoľi* Vys, *dlugu bylo štiricet' is 'idz napojščana* Oš, *take žolte gulički* Svr, *naložyl jek to do ty faľki* Sk, *blížej pecy* Ra, *zaz' tym dlugu ostalo* Oš, *tem ces tu žimu choďžili do ty školy* Oleš, *naogule še pajedžila* Trz, *Roza omdľala* Klč, *křize me boľom* Sk, *ludži jako to pyrvy na svadžbe* Svr, *velki pan taki inšpektor* Oleš, *sandaľki v rukach* Mil, *pomalu prišli pacholcy Č, žaden autobus, ale bicigel'* Mil – Dejovka.

V nárečí Makova⁷ (v južnej časti obce, na pravom brehu Kysuce; zo severnej časti obce nemáme nárečový materiál) síce stvrdo každé *ň* a *l'*,⁸ ale pre lokalitu je príznačná výrazná rozkolísaná výslovnosť mäkkých spoluhlások aj v prehovore najstarších používateľov dialektu, napr. *to byh nedala, a mi chudaci nechodzili zme do školi, ti sa už nespametal'i s teho, kuchinu a veliku komoru zme mali, šag viece, nemali zme obuca, papuči, chlapi mali omotki, onuce, lebo bi te krpce spalli, no vaco plakali zme dziv sveta, uchodžili ludza do hori, gdo pojdze kaje, para koni, zemnaki, snach padal, lepše šulance, sadžili lan, velki strom*.

Obdobná situácia je tiež v dialekte Horného Kelčova vo Vysokej nad Kysucou, kde alveopalatály podľahli depalatalizácii, ale rozkolísaná výslovnosť je očividná najmä v tvaroch slovies v 3. osobe plurálu préterita, napr. *on to nechcol nosic, barzo hodne se narobil, mama pohanali zle, robota se podzelila, calu zimu krovy puščali na poľe ku studňi, daľi to do poscele, gdo by to nanosil telo vody, tam bylo velke gazdovstvo, mali len jedna izba, boli tri dzafki, naš tata oraľi s kravu, jemu dovali krpce obuc, bapka se dzivali, kusconki mu daľi, tako černo kapusta ale chutna, kec to furmaňi naoraľi, ňechcala se vydac, nogi šľi ale sarco ňešlo, veš ňeco taka stara, pošćol peňaze na cesta*.

Napokon rozkolísaná výslovnosť *ň* a *l'* je typická pre dialekt Turkova v Turzovke, napr. *oblečene, lan, lahnuc, hladac, klaknuc, orel, ku mne, nechac, bez mna, snach, ale košeľa, šporhel', kameň*.

Výskyt *ň* a *l'* sa potvrdil pred vokálmi *i, y* (vokál *y* má štatút samostatnej fonémy v kysuckých goralských dialeктоch, vynímajúc nárečia Horelice a Dejovky v Milo-

⁷ Obec patrila panstvu Bytča. Územie dnešného Makova bolo súčasťou siedmich obcí – Vysoká nad Kysucou, Veľké Rovné, Kolárovice, Petrovice, Setechov, Pšurnovice a Štiavnik. Uvedené lokality (okrem Vysokej a Makova) patria do okresu Bytča (*Vlastivedný slovník obcí na Slovensku 2:212; Makov 1895-1995, 1720-1995:17*) a ich dialekty patria do skupiny hornotrenčianskych nárečí (*ASJ I, mapová časť:4*).

⁸ Porovnaj *Kellner 1946-48:134-135* a archív DO JÚLEŠ SAV a tiež *ASJ I, mapová časť:225, 227, 241-242*.

šovej, v ostatných dialektoch vymedzeného priestoru je kombinatónym variantom fonémy *i*), *e* (fonéma *e* má svoj tvrdý, kombinatónny variant *ə* a to iba v hornokysuckých pomedzných dialektoch a v goralských obciach Oščadnica a Svrčinovec), *a* (kombinatónny variant *ä* má svoje funkčné využitie ako striednica za praslovanskú nosovku *ę* v dlhej i krátkej pozícii po pôvodne mäkkých perniciach *p*, *m*, *v* v Turzovke časti Hlinené; podrobnejšie pozri *Ramšáková 2015:231*), *o*, *o* (iba v kysuckých goralských nárečiach ide o samostatnú fonému, okrem Horelice a Dejovky v Milošovej, v ostatných obciach je kombinatónnym variantom fonémy *o*), *u* na konci slov a na hranici morfém.

Fonéma *l* má v oblasti väčší rozsah výskytu. Vyskytuje sa v cudzích a zdomácnených výrazoch, napr. *amplijon*, *eľetrika*, *televizor*, *marmelada*, *špekulant*, *kilometer*, *kulturny*, *april*. Takisto sa uplatňuje v prípone *-li* pri tzv. onikaní – používaní zámených a slovesných tvarov tretej osoby plurálu o jednej osobe: *tata oral'i Vys*, *četka nom caly život obetoval'i*, *četka spominal'i*, *že sam im vypadla s kolebadel Trz*, *moj tatka*, *oňi vedželi pykne pisač*, *Rudo esce te flinte mjeli Klč*, *Ondrej še volali*, *bakpa spominal'i ako ten stary učitel pekne speval'i Oleš*, *tatka nom čital'i z Bibl'ije Sta*, *tata byli širota*, *tata mi povedali tam to zaňiš Kň*, *bakpa vravili*, *že tam mali krovy dvoma radami*, *tatka byli v Amerike*, *a mamka prenajimal'i žydom izba Vys*, *tatko mali koňe Mil*, *tag jech šel ku nim*, *ku pradžatkovi*, *oňi*, *moja maminka Č*, *jako to ta tvoja c'otka poved'eli*, *tatka*, *oňi odrazu vädle mňe Oš*, *tatka robili za krosnami to platno*, *chlopof tatka zyl'i*, *jok zebrol jejich (bakpinom) falke Sk*, *tatka strigoval'i Čač*. Naopak, funkčná zaťaženosť fonémy je oslabená (vynímajúc južnú časť Makova) v dôsledku využívania prípony *-ly* v tvaroch participia préterita aktívneho (1-ového) v pluráli feminín a neutier: *džyfyki še vydovaly*, *narobily plotno Oleš*, *fšetke (baby) kupily po kilu Klč*, *baby spevovaly*, *fajčily Vys*, *mušely pažďž huši*, *knedle še uvarily*, *chodžily na muzyki*, *džefki prišly Rak*, *aš pret košćelem hmə še obuly Kň*, *ke me (dve kamaratki) dolečaly ku nim Č*, *to vybraly kucharki*, *varily s'e slifki*, *groch Oš*, *džeci mi pomagauy*, *baby spyvajoncy šuy na vože*, *baby pošedžauy*, *pogvariuy Svr*, *lyn zme zberaly*, *dže kaje zme še dobre zabavaly Hor*, *stračily še ty vzťahy Čač*.

Vývin konsonantických štruktúr v rade laterál sa v dialekte Svrčinovca uberal iným smerom ako v ostatných dialektoch hornokysuckej nárečovej oblasti. Svrčinovský dialekt sa diferencuje existenciou bilabiálneho *μ* (za pôvodné *l*), ktoré má status samostatnej fonémy. Z autopsie vieme, že takýto stav vo svrčinovskom dialekte nie je otázkou posledných dvoch desaťročí. Obojperné *μ* v obci zachytil J. Oravec začiatkom 70-tych rokov minulého storočia v rámci výskumu slovenskej syntaxe (pozri archív DO JÚLŠ SAV). Hlásku zaznamenal so systémovým výskytom. Tiež ju uvádza E. Sivčáková v diplomovej práci (1987). Túto skutočnosť však nezaznamenali výskumy J. Dudášovej-Kriššákovvej (1993, 2001, 2008, 2016) a A. Ďuricovej (2002). Nazdáva-me sa, že vývin laterál v nárečí Svrčinovca sa uberal rovnakým smerom ako v susedných dialektoch – v južnej časti nárečí poľsko-českého zmiešaného pruhu a poľských sliezskych nárečiach (*Kellner 1946 I:238-239*; *Bělič 1968:69, 76, 78*; *Bělič 1972:285*,

316-317; *Lamprecht 1976:288, 322-323, 325-327*; *Dejna 1994 – mapa 15*; *ČJA 4 2014:40 a PRO – mapa E4b*; *ČJA Dodatky 2011:387-388*), v ktorých sa uvedená fonéma vyskytuje. Navyše takéto tvrdenie podporuje územná okrajovosť Svrčinovca⁹ a úzka historická spätosť Tešina, Jablunkova a horných Kysúc.¹⁰ Opozíciu *μ – l'* dokumentujú nasledujúce slová a tvary, napr. *ustrojene ty šumne pouážňički*, *mama išua pozgaňadž uacnejše vino*, *keč šua myoducha za ňevjaste*, *chuop za žynča*, *vygnoy nas s chaupy*, *tata učekoū po mňe*, *chodžiu s tom partijom*, *jako gdo moū to doū*, *buchtouf byuo na stole*, *žymňokof še urypaou*, *uhle drevo vody doňešč*, *uš če zebra'li ocove na roľe*, *za'ouo še to varenom vodom*, *take čepenki im zrobili*, *večor še odbyrali*, *grali ma še*, *dovaly pyrka z huši namesto želenego*, *zavjonzali pod varkočem na takom mašle*, *kež bolo čeplo na polu*, *mamka dlugo žila*.

Súčasná štruktúra laterál v hornokysuckom nárečovom priestore potvrdzujú zjednodušenie pôvodného trojčlenného systému laterál *l – l – l'*¹¹ (pozri *Kellner 1946/48*) na dvojčlennú opozíciu *l – l'*, resp. *μ – l'* (dialekt Svrčinovca).¹²

Vzhľadom na uskutočnenú asibiláciu v hornokysuckej nárečovej oblasti je zriedkavý výskyt mäkkých dentál *t*, *d*. Výsledky asibilácie hornokysucký nárečový areál diferencuje do troch oblastí (odrzkaďujúce územné a administratívne členenie v oblasti, ale najmä bezprostredné jazykové kontakty príbuzných slovanských nárečí predovšetkým v čase osídľovania horných Kysúc): 1. dialekty Makova, Horného Kelčova a Turkova v Turzovke, 2. dialekty obcí Čierne, Skalité a časti Čadečky, 3. nárečia ostatných hornokysuckých obcí. Situácia v systéme sykaviiek je v oblasti nasledovná.

Konsonantický systém čiernanského dialektu zahŕňa tri rady sykaviiek, predod'asnové, predod'asnové palatálne a zado'd'asnové: *z – ž – ž*, *s – š – š*, *dz – dž – dž*, *c – č – č*, napr. *ze žymjokof še to pece*, *lyn še šce'al na žym*, *žiaci teras papulujom učitelom*, *uz me myšl'im chodžily ty pjorka škubač*, *puški proci nom nasadžili*, *pól kila čysty masči natopil'i*, *chodžili me tuto do školy*, *zebra'li še špivajoncy večor po dzedziňe*.

V skalitskom dialekte sa utvorili korelačné dvojice *z – ž*, *s – š*, *dz – dž*, *c – č*, predod'asnové a predod'asnové palatálne spoluhlásky, napr. *zalozyč syndžolek jeden do drugego*, *zyje še nom uz lepy*, *v žime pret švynjami telo šnegu nasypalo*, *dovežli dva foršty*, *nechčalo še im susyč šano*, *potem třeba bylo iž na zogon*, *na medzy jek šedžala*, *nasy tatka spominal'i jako ig vodžila ta nočnica*, *tam jako je cynter*, *cytal'i me to*

⁹ V čase osídľovania území horných Kysúc boli pre obec typické neustále vpády valachov tešínskeho kniežatstva, ktorí sem prenikli skôr ako valasi strečnianskeho panstva, ktorým ničili postavené domy a odháňali dobytok.

¹⁰ Vzájomné pohraničné spory sa tiahli až do 19. storočia.

¹¹ V oblasti sme zachytili tvrdšiu artikuláciu laterály *l* u niektorých informátorov, napr. v Milošovej, Oščadnici a Čiernom, avšak ide skôr o individuálny jav v prehovore niektorých autochtónov, ako o systémovú artikuláciu.

¹² O príčinách zmien v systéme laterál v goralských dialektoch podrobnejšie píše *Dudášová-Kriššáková 1993:106-110*.

syčko, dzyfka še zlynkla, tes me mjeli čelicke. V dôsledku splynutia zadod'asnových sykaviiek š, ž, č, dž s predod'asnovými s, z, c, dz sa v nárečí lokality ako jedinej obci na Kysuciach uplatňuje systémové mazurenie. Mazurenie ako nesystémový jav existuje v nárečí susednej obce Čierne – iba v osadách bezprostredne susediacich s lokalitou Skalité a iba v niektorých slovách a tvaroch (podrobnejšie pozri Ramšáková 2010 b:80-81).

V konsonantizme goralského dialektu Oščadnice sa udržali pôvodné (pozri Dudášová-Kriššáková 1993:82) tri rady sykaviiek: predod'asnové, predod'asnové palatalizované a zadod'asnové: z – z' – ž, s – s' – š, dz – dz' – dž, c – c' – č, napr. *narodz' ilach s' e u Margus' a, bylo naz jedenos' dz' ec' i, u nas s' e to povje ložnica, ni pos' c' el, bapka večor zagrola cahla na šporhaľu, bylah naučono robic', rušničag mi dala na glova, aby mi ňebylo z' ima, kec' s' ňek kuril.*

Konsonantický systém pôvodom staršej časti Čadečky (miestnej časti Čadce osídľovanej obyvateľmi z Oščadnice; o nárečí tejto lokality sa ešte donedávna vôbec nepísalo) má súbor palatálnych sykaviiek ž, š, dž, č, nie palatalizovaných, ako by sa očakávalo, napr. *jako zme už mogli, zasadzom tych žemňočkou, ml'eko še odevzdovalo, šadlo še haň na pladz na lafke, aj Milošovyy kuz opsadžili, pošedželi i podebatovali, opsadžili po štreke Skalite, Čorne aj Svrčinovec, treja bylo krovyy chovač, s trečigo placu prišli, tom jalovičke vychovač, ňebylo krčem, česki vojocy.*

Nárečia ostatných obcí horných Kysúc (Horného Kelčova vo Vysokej nad Kysucou, Korne, Kornice, Klokočova, Turzovky časti Hlinené, Olešnej, Podvysokej, Staškova a Rakovej, Milošovej; okrem Zákopčia a Makova), Horelice a Svrčinovca charakterizuje splynutie zadod'asnových sykaviiek ž, š, dž, č s predod'asnovými palatálnymi ž, š, dž, č do prechodného radu veľmi mäkkých sykaviiek ž, š, dž, č, s ktorými tvoria korelačné dvojice predod'asnové z, s, dz, c, napr. *peňaži ňebylo, z tego zme žili, my zme išly po tyh ľudžach, potam me to podonošaly du domu, zarobu džeši paru korun, mama jih zaňešli večer, my me jim pomogli kopač, šecko robič, tata chodžili na Moravu do roboty, ket sam sebe vyrobila tych pet korun u tyh gazdof, tah mušala blusku zaňešč Kň, muši prinduč ku bapke, drva chysca, uklada ih do štosof, otoj sem ih vidžala, na takej kare še vožili, raz dva uložili plny štoz dryf, išli opekač klobasu večer, jo sam im to roskurila, čarno jako by byl ju sadzami namaščil, reka idže do Hlavice, mali osy na zohoňe Klč, rano še navarilo žemňočonki, mušalo še natredž muki na žarnah ze žita, veľke šňahy byly, pojdu spevadž a vinšovad, boľi zmā chudobna rodžina, chlapčiska še predbijali, dostali aj kus ščedroka Trz, take dzyfca še už haňbili, do školy štyri žimy, nošili sebe polynka, tyn očedz tych staršich synof podželil majetkam po tej prvaj babe, chodžili radži na ty svadžby, obyčejne še zarezol baran, chodžili na tu svadžbu varič Oleš, prišlo zla počase, tam ňebačovol žoden, každi dzeň na pripec-ku kapusta bar se inše varilo, potam se vlna čichrala gdo mol, veš praz na vrecenku, zemnoki a kapusta se varila Vys, vrecā žemňakou zme nošili, žaje sa mi, pošedžiz aj zrobiš čoši, šyčko možne zaš, do mesta sa chodžilo peši, ňekeri teraz mladži, aj patiki na chrabačce zme nošili, na slonečku ši Mil, mama išya pozgaňadž vino, ňebyua žodna*

škuuka, keď už byli vynkše žymňoki, mušou ši s krovami, huši pašč, tata byu strašne šťastni, jako džeči naz nazывali, poloče krovom, naše povinošči, už če zebraľi ocove na roľe Svr.

Súčasný stav konsonantických štruktúr nárečí horných Kysúc naznačuje, že v niektorých lokalitách dochádza k posunu v artikulácii veľmi mäkkých sykaviiek ž, š, dž, č smerom k zadod'asnovým ž, š, dž, č. Verný obraz o stieraní rozdielu v ich artikulácii by sme získali ďalšími sledovaniami a opätovným cieľným výskumom v teréne.

Nárečia Makova, Horného Kelčova vo Vysokej nad Kysucou a Turkova v Turzovke majú c, dz za pôvodné t', d'. Berúc do úvahy ostatné sykavky, systém alveolár v Makove a Turkove má predod'asnové a zadod'asnové spoluhlásky, proti radu z, s, dz, c stojí rad ž, š, dž, č, napr. *fkrpcach ozabalo, strašne škaredo bolo, mi chudaci nechodzili zme do školi, dzejaki ľieg už mu ti stare ženi otentovali, na pocienku, nemali zme papuči Mak, ze zeme, pasc, hovadzina, dzesac, zac, svacim, mesac, lahnuc, knížek, šporhel, oblečene Trz Turkov.*

Ďalšou výraznou diferencnou črtou konsonantických štruktúr dialektov horných Kysúc predstavuje súbor mäkkostných opozícií v rade perných konsonantov. V súčasnosti mäkké pernice b, p, m, v (kombinatórne varianty), najčastejšie v pozícii pred vokálom a, artikulujú obyvatelia obce Raková, napr. *roba, farbar, margaretki belā, pašč, páty, maso, pamatač, pamatka, mad, madovňik, smač sa, hovado, stavam, vazač, žochi potam zavazali, napekli na sviatki, vajčinu kapusta a žemňaki.* V nárečí Turzovky sme mäkké pernice zaznamenali v procese ich zániku, napr. *aj habacka sam mu kupila, len madovňiki a cuker f papere, dobre sebe pamatal, poradny kuz masa, čím vajče tym lepše, drevanā patički s jotáciou neslabičného charakteru po pernici.* V ostatných lokalitách s hornokysuckým pomedzným dialektom (okrem Makova, kde mäkké pernice zanikli dôsledne, napr. *zarabac, roba, patek, maso, hovado, svati* a Turzovky) naše výskumy potvrdili depalatalizáciu mäkkých pernic. V pozícii pred vokálom a, reflexom za pôvodné a, e, ě, ę (obdobne ako v Rakovej), podľahli mäkké pernice procesu zmeny na bifonémické spojenia b > b' > bj, p > p' > pj, m > m' > mj, v > v' > vj, napr. *zarobjač, pjač, pjašč, pamjatka, mjaso, mjat, mjadovňik, smjat* (smäd), *vjačinu, stavjač, svjačič; mam pjadž vnukof, lyn na ňedželu bylo mjaso, čelna krava mi vyšla do takeho mjakeho, vajčinu še chodžilo do Moravy, na take vjače svjotki me to maľi Kň, druhu babu si sebe zebrol s placu od Zmjätka, keď už mol vjače džeči, postavil sebe drevjanu izbu Oleš, už zmā pozamjatali, na zimu kopyca – ty to pamjačeš, tuto u naz vjačinu, on nohi vykrivjol Vys.* Pred samohláskou o sme ich počuli iba v Staškove a Korní, napr. *pjoty, pamjotka, vjozač, svjotki.*¹³

V kysuckej goralskej nárečovej oblasti, hodnotiac mäkké pernice v kontexte hornokysuckých pomedzných nárečí, sa situácia ukazuje nasledovne. Mäkké pernice za-

¹³ Výskyt mäkkých pernic v plnom rozsahu v celej hornokysuckej nárečovej oblasti uvádza ešte v 40-tych rokoch minulého storočia E. Gašinec (porovnaj archív DO JÚLŠ SAV). V tom čase však na inú a rôznorodú situáciu v systéme pernic v danej skupine dialektov ukazuje výskum A. Kellnera (1946/48).

nikli pred vokálmi predného radu *i*, *y*, *e* (porovnaj Dudášová-Kriššáková 1993:98), napr. *naši ojcove prikupili tego poľa, dorichtovali se to zdrove, pric' izg grbetem ku kuminu, chodz' il ku temu pecu* Oš, *chčeli upydz aj dva plechi, umynšali to barzo dobre, f pyndžalek pošla do mamki Č, osolono spyrka tam vyšala, pyrvyj se inadz zylo, pynč pif vypil, byda byla strašno, baby špyvovaly při tymu, vybylic' plotno baby mušaly Sk, pyrvyj take čepenki im zrobiti, na te ružički še dovaly pyrka z huši, mušeli vybidž do žeme džury Svr). V porovnaní s výskumami Dudášovej-Kriššákovovej (1993) sme v skupine mäkkých perníc v pozícii pred vokálmi zadného radu *a*, *o*, *o* zaznamenali posun od neslabičného *i* smerom k zreteľne vydeliteľnej (artikulovanej) hláske *j* po pernici a zánik mäkkej pernice. V kysuckých goralských dialektoch sa v súčasnosti v pozícii za pôvodne mäkké pernice artikulujú bifonémické spojenia *b > b' > bj*, *p > p' > pj*, *m > m' > mj*, *v > v' > vj*, napr. *jego mjano ňevem, ve Vilije džefki po večeri pozamjataly, pjontego augusta prišel roskaz od veľiteľa, chodžily me pjorka škubač Č, treja bylo cos'ika stavjac', uš s' e prontali pjorka po stolach Oš, na střeche še přibijalo ty dřevjane syndžolki, mjol taki fug zrobjony z dvema ručkami Sk, mjaso teš chčeli, obrabjalo še pyrvyj poľa Čač, dosmjoli me še telo, cošika pribrala na svjatki, mali my poladžničku u povaly uvjozanu Hor.**

Vo vymedzenom nárečovom priestore procesu depalatalizácie takisto podľahli mäkká velára *k* a laryngála *h*. Naopak, mäkkú alveoláru *r* (kombinatórny variant) ešte i v súčasnosti vyslovuje najstaršia generácia nositeľov dialektov v Rakovej, Olešnej, Klokočove, v Korní a Kornici, napr. *hrač, vaša, práčel/prateľ, prádžem, hřešny, rada by sam to dopřala svojim vnukom*. S neslabičným *i* po mäkkej spoluhláske sme ju zaznamenali v Turzovke, napr. *lovych mřeka spr'atol na pošedže, zgr'ymbič, př'aša* a goralskej Oščadnici, napr. *byli hme tr'ao, popr'otku po koš'li ubabrali blotem, ňeh mu tam Pan Bok gřychi otpus' c'i, pomyndzy špary nakuryl s' ňek, co hme zaz' byli v suchym*. Existencia mäkkej alveoláry sa nám potvrdila v pozícii pred vokálmi *y*, *a*, *o*.

Konsonantizmus dialektu obce Skalité sa diferencuje existenciou samostatnej fonémy *ř*, ktorá s *r* tvoria korelovaný pár, napr. *nojňeskořy do maja, tak pyrvy čí staři ludže grařivali, přisla do koš'cola, byly tři godžiny, přibilo še jaki konscek řymyňa, keřo razy me aj baran dobot, posol jek z džatkem krovy, postavil chalupe z dřeva*.¹⁴ Ako relikť sa frikatívne *ř* (obdobne ako mazurenie) vyskytuje v dialekte susednej obce Čierne, opäť iba v osadách bezprostredne susediacich s obcou Skalité a iba v niektorých slovách a tvaroch (podrobnejšie pozri Ramšáková 2010 b:80-81). Konsonantické systémy v hornokysuckom nárečovom priestore nepoznajú slabičné *r*, *l*, *ř*, *ř*. Na mieste za praslovanské slabičné *r*, *l*, *ř*, *ř* sa tu artikuluje samohláska + *r*, *l* alebo *r*, *l* + samohláska. Sprievodnými vokálmi sú všetky vokály z inventára či už samostatných foném, resp. alofón. Výskumy potvrdili lexémy, v ktorých sa najčastejšie využíva hláska pred konsonantom *r*. V hornokysuckých pomedzných nárečiach je sprievodný

¹⁴ O zmenách fonémy *ř* vo všetkých goralských dialektoch aj v širšom kontexte poľských nárečí podrobne píše Dudášová-Kriššáková (1993:86-96).

vokál najčastejšie pri konsonante *l*, pri *r* sa artikuluje iba v málo slovách. Pôvodné praslovanské *r* sa v oblasti zachovalo.

Na záver

Autentický jazykový materiál z hornokysuckej nárečovej oblasti, pokrývajúci súvislejší areál, zachytáva prirodzenú podobu dialektu za posledné viac ako dve desaťročia. Naširoko uplatňovaná mäkkostná korelácia spoluhlások,¹⁵ typická pre konsonantický systém nárečí na horných Kysuciach, poskytuje presvedčivé a spoľahlivé informácie ukazujúce na starobylosť a jedinečnosť dialektov hornokysuckej nárečovej oblasti.

Ako dominantné opozície s výrazným mäkkostným kontrastom (Krajčovič 2003:56-62) sa v hornokysuckej nárečovej oblasti ustálili páry: *l – l'*, *n – ň*, *z – ž*, *s – š*, *dz – dž*, *c – č*, resp. *z – ž*, *s – š*, *dz – dž*, *c – č*. Celistvosť výskytu *l'*, *ň* je v oblasti narušený ich depalatalizáciou v dialektoch Makova a Vysokej nad Kysucou¹⁶, ktoré trvale patrili k bytčianskemu panstvu s hospodárskym a kultúrnym strediskom Bytča. Pre obidve obce boli a ešte stále sú charakteristické neustále jazykové kontakty s obyvateľmi hovoriacimi hornotrenčianskymi a hornokysuckými pomedznými nárečiami. Obce Makov, Vysoká nad Kysucou a Turkov v Turzovke predstavujú oblasť, ktorou sa tiahne izoglosa výskytu *l*, *n*, ako aj *c*, *dz* po asibilácii za *t'*, *d'* a oddeľujú tak oblasť výskytu *l'*, *ň* a *dž*, *č* za *t'*, *d'*. Napokon pôvodná opozícia *l – l'* v dialekte goralskej obce Svrčinovec sa tu rozpadla zmenou *l > u*, ktorý je v bezprostrednom susedstve so sliezskymi nárečiami, v ktorých sa takisto uvedená zmena uskutočnila. Avšak chronológii tejto zmeny by bolo vhodné venovať azda aj samostatný príspevok.

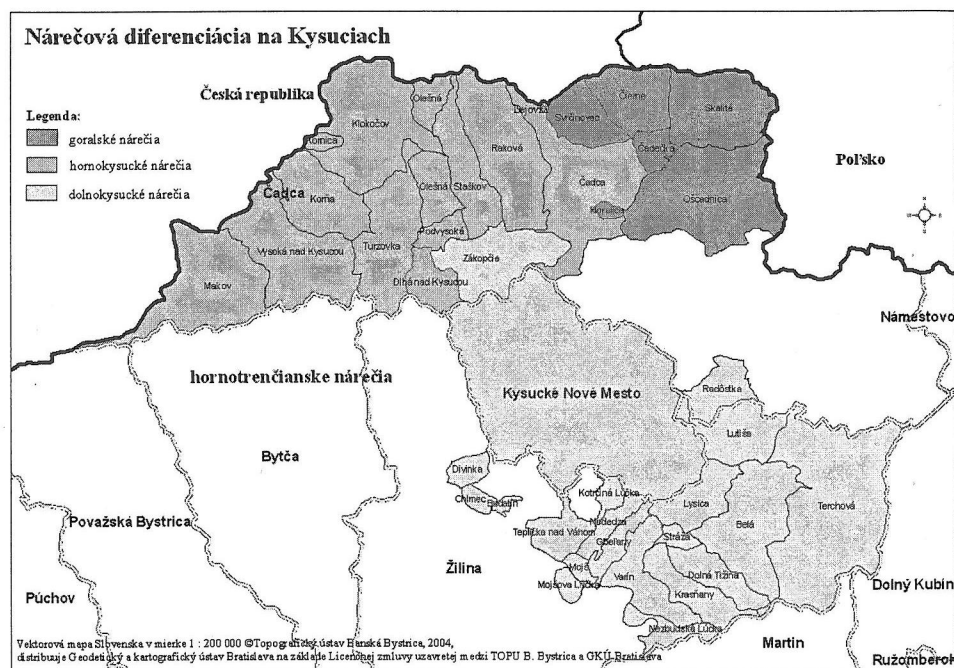
Pôvodné opozície *d – d'*, *t – t'* v oblasti zanikli dôslednou asibiláciou (v pozíciách za praslovanské *te*, *de*, *te*, *de* okrem slov typu *štvrtka*, *smrtka*, *žrtka*, *mol'itba*, ale je *svadžba/svadžba*, *tě*, *dě*, *te*, *de*). A tak vrátane výsledkov asibilácie je súbor sykavkových foném v oblasti pomerne pestrý. Ide o oblasti s tvrdými *z*, *s*, *dz*, *c* – v nárečiach Makova, Vysokej nad Kysucou, Turkova v Turzovke, mäkkými *ž*, *š*, *dž*, *č* v Čiernom, v Skalitom a v časti Čadečky a veľmi mäkkými *ž*, *š*, *dž*, *č*, ako sme už spomínali, vo Vysokej nad Kysucou, v Korní, Kornici, Klokočove, v Hlinenom v Turzovke, Olešnej, Podvysokej, Staškove a Rakovej, Milošovej, v Horelici a Svrčinovci. Navyše sa tu vyčleňuje ešte dialekt goralskej obce Oščadnica, v ktorých sú palatalizované *z'*, *s'*, *dz'*, *c'* s najmenej výrazným mäkkostným kontrastom ku *z*, *s*, *dz*, *c*. Uvedená sku-

¹⁵ O konsonantických alternáciách korelačných dvojíc v substantívach pozri Ramšáková 2010 a:347-348.

¹⁶ Vysoká nad Kysucou vznikla vydelením z chotára Turzovky začiatkom 17. storočia. Okrem Makova a Vysokej nad Kysucou, všetky obce na horných Kysuciach patrili strečianskemu, resp. budatínskemu panstvu, alebo obidvom s hospodárskym a kultúrnym strediskom Čadca, okrem Turzovky, ktorá mala vlastné kultúrno-hospodárske stredisko.

točnosť v stave sykavkových foném je dôkazom/dôsledkom nielen bezprostredných jazykových kontaktov v dávnej minulosti s príbuznými slovanskými nárečiami českej a poľskej proveniencie s existenciou rovnakých spoluhláskových štruktúr, ale aj niekdajšieho územného a administratívneho členenia hornokysuckej oblasti s dvomi, resp. tromi kultúrno-hospodárskymi centrami (Bytča, Čadca a Turzovka), ako sme už spomínali.

V štruktúrach perníc (konsonantov s nevýrazným mäkkostným kontrastom) koezistujú v oblasti tri vývinové štádia: 1. najstaršie vývinové štádium – štruktúra uplatňujúca mäkké pernice (Raková), 2. istý medzistupeň procesu zániku mäkkých perníc – systém s artikuláciou jotácie neslabičného charakteru po pernici (Turzovka), a, napokon, 3. konsonantické systémy potvrdzujúce niekdajšiu existenciu mäkkostných opozícií s nasledujúcou jotáciou slabičného charakteru po perniciach (všetky obce na horných Kysuciach okrem Makova, Zákopčia, Čadce, Rakovej a Turzovky).

Použité lokalizačné skratky

Č	Čierne
Čač	Čadečka
Hor	Horelica
Klč	Klokočov
Kc	Kornica
Kň	Korňa
Ma	Makov
Mil	Milošová
Oleš	Olešná
Oš	Oščadnica
Pod	Podvysoká
Ra	Raková
Sk	Skalité
Sta	Staškov
Svr	Svrčinovec
Trz	Turzovka (časti Hlinené a Turkov)
Vys	Vysoká nad Kysucou (časť Horný Kelčov)

Použitá literatúra

- BALHAR, J. a et al. Český jazykový atlas. 4. Praha: Academia, 2002.
- BALHAR, J. a et al. Český jazykový atlas. Dodatky. Praha: Academia, 2011.
- BEŇKO, J. Osídlenie severného Slovenska. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, n. p., 1985.
- BĚLIČ, J. Přehled nářečí českého jazyka (s mapkou). Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968.
- BĚLIČ, J. Nástin české dialektologie. Vysokoškolská učebnice. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972.
- DEJNA, K. Atlas polskich innowacji dialektalnych. Warszawa – Łódź: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1994.
- KRIŠŠÁKOVÁ, J. Antroponymá v goralskej nárečovej oblasti na Spiši. In: IV. Slovenská nomastická konferencia. Zborník materiálov. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1973. s. 83–88.
- DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ, J. Goralské nárečia. Bratislava: Veda, 1993.

DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ, J. Kapitoly zo slavistiky. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2001.

DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ, J. Kapitoly zo slavistiky II. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove Filozofická fakulta, 2008.

DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ, J. Goralské nárečia z pohľadu súčasnej slovenskej jazykovedy. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, 2016.

ĎURICOVÁ, A. Morfológický systém kysuckých goralských nárečí. Diplomová práca. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2002.

DUŠALOVÁ, A. Nárečový slovník obce Turzovka. Diplomová práca. Bratislava: Pedagogická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 1997.

KELLNER, A. Východolašská nárečia I. Brno: Dialektologická komise při Matici moravské v Brně, 1946.

KELLNER, A. K palatalisaci v čadeckých nárečích. In: *Linguistica Slovaca* 1946–48, 4–6, s. 134–144.

KOVÁČOVÁ, V. Sotácke nárečia severovýchodného Zemplína z aspektu petrifikácie a nivelizácie. Ružomberok: Katolícka univerzita v Ružomberku Filozofická fakulta, 2010.

KOVÁČOVÁ, V. Z problematiky archaizmov v slovenských nárečiach s osobitným zreteľom na sotácke nárečia severovýchodného Zemplína. Ružomberok: Verbum, 2015.

KRAJČOVIČ, R. Slovenčina a slovanské jazyky. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1974.

KRAJČOVIČ, R. Vývin slovenského jazyka a dialektológia. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1988.

KRAJČOVIČ, R. Slovenčina a slovanské jazyky II. Fonologický vývin. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo Univerzity Komenského v Bratislave, 2003.

KRÁE, Á. a SABOL, J. Fonetika a fonológia. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1989.

Kysuce a Kysučania. Kysucká encyklopédia. Čadca: Kysucké múzeum v Čadci, 2004.

LAMPRECHT, A. České nářeční texty. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976.

LAMPRECHT, A. Praslovanština. Brno: Univerzita J. E. Purkyně v Brně – filozofická fakulta, 1987.

MACŮREK, J. České země a Slovensko (1620–1750). Brno: Universita J. E. Purkyně – filosofická fakulta, 1969.

Makov 1895–1995, 1720–1995. 100. výročie samostatnej obce. 275. výročie prvej písomnej zmienky o obci. Makov: Vydala obec Makov, 1995.

MAREC, J. Jako še Jozofiňe Fojčikulfi prišňilo. In: *Olešná 1619–2009*. Olešná: Spolok priateľov Kysúc, n. o. s. 378–379.

RAMŠÁKOVÁ, A. Integračné a diferenciacné javy zvukovej a tvaroslovnej roviny v nárečiach na horných Kysuciach. In: *Jazykovedné štúdie XXVIII*. Súradnice súčasnej slovanskej dialektológie. Bratislava: Veda, 2010 a. s. 341–350.

RAMŠÁKOVÁ, A. Opis zvukovej a tvaroslovnej roviny hornokysuckých pomedzných a kysuckých goralských nárečí. Dizertačná práca. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied, 2010 b.

RAMŠÁKOVÁ, A. Hláskoslovné zmeny diferencujúce kysucký nárečový areál. In: *Jazykovedné štúdie XXXII*. Prírodný vývin a jazykové kontakty. Bratislava: Veda, 2015. s. 229–237.

SIVČÁKOVÁ, E. Lexika goralských nárečí. Diplomová práca. Prešov: Filozofická fakulta v Prešove Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 1987.

STIEBER, Z. Rozwój fonologiczny języka polskiego. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1962.

ŠKORNÍKOVÁ, Z. Hornokysucké nárečie obce Klokočov. Diplomová práca. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2007.

ŠTOLC, J. Atlas slovenského jazyka. I. Vokalizmus a konsonantizmus. Časť prvá. Mapy. Časť druhá. Úvod – komentáre – materiály. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1968 a 1978.

ŠTOLC, J. Slovenská dialektológia. Bratislava: Veda, 1994.

Vlastivedný slovník obcí na Slovensku. II. Bratislava: Veda, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1977.

Vlastivedný slovník obcí na Slovensku. III. Bratislava: Veda, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1978.

PALATALIZATION IN DIALECTS OF UPPER KYSUCE

Summary

A special feature of the Kysuce linguistic area is its territorial marginality. It is a contact zone. It lies on the border of three states. The importance of heuristic field research is determined by the indispensability of personal meetings with language users. The results of field research show at the palatalization on the consonant typical in the dialects of Upper Kysuce.

Key words: Czech-Polish-Slovak boundary, dialect, palatalization, palatalization on the consonant

**DIALEKTOLOGIE
A GEOLINGVISTIKA
V SOUČASNÉ STŘEDNÍ EVROPĚ
III.**

Editor: Zbyněk Holub

Technická úprava: Lukáš Hrmel

Překlad do anglického jazyka: Richard Říha

Autorky fotografií: Татьяна Александровна Гридина / Tatiana Aleksandrovna Gridina,

Надежда Ильинична Коновалова / Nadiezhda I'linichna Konovalova,

Eva Höflerová

Vydala Slezská univerzita v Opavě.

Grafická úprava a tisk: X-MEDIA servis s.r.o., Ostrava-Vítkovice

Nákladem 100 ks

Vyšlo v březnu 2018

ISBN 978-80-7510-279-9